

บทที่ 2

ประวัติ ความหมาย แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค ในการประกอบธุรกิจเลนส์สัมผัส (Contact Lens)

ปัจจุบันกระบวนการผลิตมีความซับซ้อนมากขึ้น ทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถใช้ความระมัดระวังและไม่สามารถตรวจสอบว่าสินค้านั้นมีความชำรุดบกพร่องหรือไม่ ดังนั้นจึงไม่สามารถนำหลักที่ว่า “ผู้ซื้อต้องระวัง” (Caveat Emptor) มาใช้ได้อีกต่อไป ซึ่งต่อมาแนวคิดดังกล่าวได้เปลี่ยนไปเนื่องจากหลักทั่วไปในสัญญาที่ว่า คู่สัญญาต้องกระทำการโดยสุจริต ซึ่งตามหลักสัญญาซื้อขาย ผู้ซื้อย่อมประสงค์ที่จะได้ใช้สินค้าตามประโยชน์ที่มุ่งหมาย แต่ถ้าสินค้านั้นไม่อาจใช้ประโยชน์ได้ตามความมุ่งหมายแล้ว ผู้ขายจึงต้องเป็นผู้รับผิดชอบหลัก “ผู้ขายต้องระวัง” (Caveat Venditor) ดังนั้นเพื่อให้ผู้บริโภคหรือผู้ใช้สินค้าได้รับความคุ้มครองรวมถึงเมื่อได้รับความเสียหายแล้วก็จะได้รับการเยียวยาความเสียหายอย่างเป็นธรรมและเหมาะสม จึงจำเป็นที่จะต้องนำกฎหมายที่เรียกว่า “กฎหมายว่าด้วยความรับผิดเกี่ยวกับสินค้าที่ไม่ปลอดภัย” หรือ “Product Liability” มาใช้ ซึ่งปัจจุบันมีพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 โดยมีการนำเอาหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้โดยผลักภาระการพิสูจน์ให้แก่ผู้ผลิต โดยผู้เสียหายเพียงนำเสนอว่า มีความเสียหายเกิดขึ้นจากการใช้สินค้าเท่านั้น รวมถึงวิธีการที่จะเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้บริโภคที่ได้รับอันตรายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

2.1 ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับเลนส์สัมผัส (Contact Lens)

เลนส์สัมผัสหรือที่เราเรียกกันทับศัพท์ง่ายๆ ว่า “คอนแทคเลนส์” (Contact Lens) นั้นเป็นวิวัฒนาการทางจักษุวิทยาที่นำมาใช้แทนแว่นตาที่ทำจากเลนส์ต่างๆ ขึ้นอยู่กับความผิดปกติของตาเช่น สายตาสั้น สายตายาว สายตาเอียง โดยเลนส์สัมผัสช่วยแก้ปัญหาและขจัดความรำคาญของการใช้แว่นตาเสริมสร้างบุคลิกให้ผู้ที่มีสายตาผิดปกติให้มีความสวยงามเหมือนธรรมชาติ ไม่มีร่องรอยของแว่นตาและทำให้การมองเห็นภาพได้ชัดเจนเสมือนตาปกติโดยไม่ต้องใช้แว่นตา บางครั้งทำให้สะดวกและปลอดภัยในการทำกิจกรรมต่างๆ เช่นการเล่นกีฬา ดังนั้นจึงควรที่จะศึกษาประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับเลนส์สัมผัส ศึกษารายละเอียดจากทั้งต่างประเทศและในประเทศดังต่อไปนี้

2.1.1 ประวัติความเป็นมาในต่างประเทศ

ก่อนที่มนุษย์เราจะมารู้จักเลนส์สัมผัสหรือคอนแทคเลนส์ได้นั้น สืบเนื่องมาจากมนุษย์มีความจำเป็นจะต้องใช้สายตาในการดำเนินชีวิตเพื่อการมองเห็นและรับรู้สิ่งต่างๆ แต่การรับรู้ผ่านทางสายตาแต่ละบุคคลก็มีความสามารถในการมองเห็นแตกต่างกันไป บางคนสามารถมองเห็นได้ชัดเจนเป็นปกติ บางคนไม่สามารถมองเห็นได้ชัดเจนปกติ นั่นอาจเป็นเพราะความบกพร่องหรือผิดปกติทางสายตาซึ่งความผิดปกติทางการมองเห็นนี้ทำให้มนุษย์เราเริ่มมีวิวัฒนาการ ทำการศึกษา ค้นคว้าเทคโนโลยีต่างๆ ขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาสายตา ก่อนที่เราจะมารู้จักและค้นพบว่าเลนส์สัมผัสสามารถนำมาแก้ไขความผิดปกติทางสายตาได้นั้น เริ่มต้นมนุษย์ได้รู้จักและนำเลนส์มาแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยนำเลนส์มาตัดแต่งรูปทรงให้เหมาะสมกับกรอบแว่นตา ทั้งเลนส์และเลนส์สัมผัสจึงมีความสำคัญและเป็นสิ่งจำเป็นต่อการแก้ไขฟื้นฟูความผิดปกติทางการมองเห็นให้แก่ผู้ที่มีความผิดปกติทางสายตา

เลนส์¹ คือ วัตถุโปร่งใสผิวเรียบโค้งหรือเว้า มีคุณสมบัติในการรวมแสงหรือกระจายแสงได้อย่างเป็นระเบียบ ในเรื่องของเลนส์สายตานี้ มีประวัติความเป็นมาโดยเริ่มขึ้นในสมัยนีโร (Nero) ซึ่งเป็นจักรพรรดิผู้ครองกรุงโรมในช่วง ค.ศ. 54 ถึง ค.ศ. 68 ซึ่งกล่าวกันว่า ในบรรดาจักรพรรดิโรมันทั้งหลาย จักรพรรดินีโรเป็นผู้มีพฤติกรรมแปลกประหลาดที่สุด เช่น ชอบให้ม้าสวมเสื้อผ้าเหมือนคน ชอบแอบออกจากวังไปเตร็ดเตร่ร้องเพลง และเดินร่ำในเมืองตอนกลางคืน หรือในเวลาที่มีการแสดงหน้าพระที่นั่งพระองค์ก็จะมองการแสดงต่างๆ ผ่านพลอยที่ถือไว้ในมือเพื่อให้มองเห็นชัดเจนขึ้น ซึ่งเชื่อกันว่า สาเหตุที่จักรพรรดินีโรต้องมองการแสดงโดยผ่านพลอยก็เพราะว่า พระองค์สายตาสั้น ในส่วนของการประดิษฐ์แว่นตา มีการสันนิษฐานว่าชาวจีนเป็นชนชาติแรกในโลกที่ประดิษฐ์แว่นตาสำหรับสวมในรูปแบบการใช้ในปัจจุบัน ซึ่งแว่นตาสัมัยแรกเชื่อกันว่า ทำมาจากเลนส์รูปไข่ขนาดใหญ่มาก ซึ่งทำมาจากหินเขียวหนุมาน (Rock Crystal) ชนิดใสไม่มีสี ส่วนกรอบแว่นตาทำมาจากกระดองเต่า มีเชือกผูกโดยดุน้ำหนักถ่วงตรงปลายเชือก เพื่อช่วยดึงแว่นตาให้อยู่กับที่ บางครั้งแว่นตานี้ก็ถูกตรึงไว้กับหมวก หรืออาจจะติดกับก้านที่ทำด้วยทองเหลืองขึ้นรูปให้พอดีกับกระโหลกของขมับ โดยชาวจีนในสมัยนั้นคิดว่า การสวมแว่นตาจะเป็นการนำโชคดีมาให้ หรือเพื่อให้ตัวเองดูเด่นน่าสนใจและน่าเกรงขาม ในสมัยนั้นไม่ได้มีแนวคิดที่จะสวมแว่นตาเพื่อช่วยแก้ไขความผิดปกติทางการมองเห็น โดยมีบ่อยครั้งที่คนจะสวมเฉพาะกรอบแว่นเปล่าๆ โดยไม่มีเลนส์ ซึ่งแว่นตาได้เริ่มแพร่หลายเข้าไปในยุโรปประมาณ ค.ศ. 13 โดยมีลักษณะคล้ายแว่นตาของชาวจีน โดยตัวเลนส์ทำมาจากหินเขียวหนุมาน หรือพลอยใสชนิดอื่น

¹ ศุภชัย โชติบุตร. (2526). โลกหลังเลนส์. หน้า 48-50.

ชาวยุโรปไม่ได้สวมแว่นตาเพื่อความมีโชค หรือเพื่อปรับปรุงบุคลิกเหมือนชาวจีน แต่วัตถุประสงค์หลักในการสวมแว่นก็คือ เพื่อช่วยให้สามารถมองเห็นได้ชัดเจนขึ้น ซึ่งแว่นตารุ่นแรกของชาวยุโรปนั้น มีลักษณะเป็นเลนส์นูนธรรมดาที่ต้องใช้มือจับไว้เวลาใช้งาน ต่อมาผู้ประดิษฐ์เป็นเลนส์คู่ มีกรอบแว่นตา และมีก้านเล็กๆ สำหรับใช้มือจับ ซึ่งผู้ใส่จะต้องใช้มือที่ก้านแล้วยกแว่นตาขึ้น ให้อยู่ในระดับสายตาเพื่อให้สามารถมองเห็นได้ และต่อมาได้มีการพัฒนาก้านจับแว่นตามาเป็นริบบิ้น หรือเชือกผูกแว่นตาดึงกับศีรษะ ในยุคสมัยหนึ่งคนนิยมแว่นตานิคมิตติดสปริง โดยมีอุปกรณ์ลักษณะคล้ายไม้หนีบผ้าช่วยหนีบแว่นให้ติดกับจมูก จนกระทั่งในที่สุดก็มีการพัฒนาก้านแว่นตามาเป็นเส้นลวดแข็งที่มีส่วนปลายโค้งงอ เพื่อสามารถใช้เกี่ยวกับใบหูได้

ในช่วงปลาย ค.ศ. 13 มีผู้ค้นพบว่า เลนส์ที่ทำจากแก้วนั้นมีคุณภาพดีกว่าเลนส์ที่ทำจากพลอยใส ซึ่งก็มีเรื่องเล่ากันว่าช่างทำกระจกหน้าต่างเป็นคนแรกที่ประดิษฐ์เลนส์จากแก้วขึ้น ต่อมาภายหลังความนิยมการใช้แว่นตาในทวีปยุโรปได้ถูกต่อต้านจากแพทย์หลายคนที่มีความคิดว่า การใช้เลนส์ช่วยให้ตาสามารถมองเห็นภาพต่างๆ ได้ดีขึ้นนั้น จะเป็นอันตรายต่อดวงตา เป็นเหตุให้แพทย์ในสมัยนั้นคิดค้นหาวิธีการที่จะช่วยรักษาสายตาแทนการใช้เลนส์ โดยมีการนำยาน้ำที่ผลิตมาจากน้ำมันชนิดหนึ่งใช้หยอดดวงตา แต่ก็ปรากฏว่า การใช้ยาน้ำหยอดดวงตาดังกล่าว ไม่ได้ช่วยให้การมองเห็นดีขึ้นแต่อย่างใด ทำให้ประชาชนในสมัยนั้นยังคงให้ความสำคัญ และนิยมใช้แว่นตาในการทำงาน อ่านหนังสือและการศึกษาเรื่อยมา และเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

เลนส์สัมผัสหรือที่รู้จักและเรียกกันทั่วไปทับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “คอนแทคเลนส์” (Contact Lens) คือ พลาสติกใสที่ได้รับการขัดถูหรือหล่อให้เป็นรูปกระจกบางๆ มีความโค้งพอดีกับตาหรือกระจกตา (Cornea) มีขนาดเล็กและบางมากใช้สำหรับครอบไปบนตาเพื่อแก้ไขความผิดปกติของสายตาชนิดต่างๆ หรือเพื่อรักษาโรคบางอย่างของตา ซึ่งเลนส์สัมผัสมีประวัติและวิวัฒนาการประดิษฐ์มาเป็นระยะเวลานานแล้ว สามารถสรุปประวัติและวิวัฒนาการโดยย่อได้ กล่าวคือ² หลักการและความคิดเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูความผิดปกติทางสายตา โดยไม่ต้องใส่แว่นตาแบบธรรมดานั้น เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1508 โดย Leonardo da Vinci แห่งประเทศอิตาลี ซึ่งเป็นคนแรกที่เสนอแนวความคิดความเป็นไปได้ที่จะนำเลนส์ที่มีขนาดดวงตา วางลงบนกระจกตาเพื่อแก้ไขปัญหาทางสายตา ซึ่ง Leonardo da Vinci ได้มีการร่างต้นแบบของเลนส์ (Contact Lens) ขึ้นมาหลายแบบ หลังจากนั้นก็มีอีกหลายคนที่ได้เสนอแนวความคิดในการออกแบบเลนส์ที่มีขนาดดวงตาในรูปแบบต่างๆ ขึ้นมา เช่น ในปี ค.ศ. 1827 Sir John Herschel นักดาราศาสตร์ชาวอังกฤษ ได้คิดค้นต้นแบบเลนส์สัมผัสที่น่าจะใช้งานกับดวงตาได้จริง แต่อย่างไรก็ตามก็ยังไม่มียุคใดสามารถประดิษฐ์

² อากม เจตะพลิน. (2549). มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมธุรกิจการขายเลนส์และเลนส์สัมผัส.

เลนส์สัมผัสขึ้นมาได้เลย จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1887 ชาวเยอรมันสองคน คือ นาย Muller ช่างทำตาปลอมกับนายแพทย์ Saemisch ได้ร่วมมือกันทำเลนส์สัมผัสสำเร็จเป็นอันแรก โดยการเป่าแก้วให้เป็นแผ่นบางๆ มีความโค้งเหมือนตาผู้ใช้ครอบบนตาของผู้คนไข้ และต่อมาอีกไม่นานบริษัท Carl Zeiss ก็เป็นบริษัทแรกที่ผลิตเลนส์สัมผัสขึ้นมาได้ ซึ่งในระยะแรกนั้นเลนส์สัมผัสทำด้วยแก้วและมีขนาดใหญ่กว่าตาเรียกว่า “เลนส์สัมผัสปิดเยื่อตาขาว” (Glass Scleral Contact Lens) เลนส์ชนิดนี้ทำขึ้นให้ใช้กับคนไข้ที่ป่วยจากโรคกระจกตาที่เปลือกตาเพราะไม่มีเปลือกตา ทั้งนี้เพื่อป้องกันลูกตาไม่ได้นำมาใช้เพื่อแก้ไขความผิดปกติทางสายตา ส่วนเลนส์ปิดคอร์เนีย (Glass Corneal Lens) มีขนาดเล็กกว่าเลนส์ปิดตาขาว (Scleral Lens) ประดิษฐ์ขึ้นโดย Muller (1889) และ Carl Zeiss (1912) ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาลูกตาผิดปกติทางสายตา แต่ก็ไม่นิยมใช้เพราะไม่สะดวก เนื่องจากตัวเลนส์มีน้ำหนักมาก แดงง่าย เวลาใส่ต้องคอยเติมน้ำเข้าไปในตา เพื่อให้เข้าไปอยู่ระหว่างเลนส์กับตา และใส่ได้ไม่นาน เพราะจะเกิดการระคายเคืองมาก ต่อมาในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง³ ได้มีการประดิษฐ์พลาสติกขึ้นใช้หลายชนิด และบางชนิดเมื่อนำมาใช้กับร่างกายของคนแล้วก็ไม่อันตราย จึงมีผู้คิดสร้างเลนส์สัมผัสด้วยพลาสติกขึ้นหลายแบบ โดยในปี ค.ศ. 1936 William Feinbloom ผู้เชี่ยวชาญตรวจวัดสายตาแห่งนิวยอร์ก ได้แนะนำให้รู้จักเกี่ยวกับ เลนส์สัมผัสที่ทำมาจากพลาสติก และต่อมาหลังจากนั้นในปี ค.ศ. 1939 เริ่มมีการนำพลาสติกชนิดที่เรียกว่า “Polymethylmethacrylate” (PMMA) มาทำเป็นเลนส์สัมผัสซึ่งพบว่าสารชนิดนี้มีคุณสมบัติหลายอย่างที่เหมาะสมสำหรับการทำเลนส์สัมผัส เพราะน้ำหนักเบา หล่อน หรือขูดได้ง่าย มีลักษณะใสและรูปร่างคงที่ไม่แดงง่าย ในตอนแรกเลนส์สัมผัสที่ทำขึ้นมีขนาดใหญ่เวลาใส่ จะคลุมทั้งตาขาวและตาขาว รอบๆ ตาขาว รอยต่อระหว่างตาขาวและกระจกตา เรียกว่า “Sclero-Corneal Lens” ต่อมาในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการดัดแปลงทำให้เลนส์สัมผัสมีขนาดเล็กลง โดยในปี ค.ศ. 1948 Touhy ได้ผลิตเลนส์สัมผัสที่มีขนาดเล็กกว่าตาขาวเรียกว่า “Corneal Lens” และได้มีการดัดแปลงมาเรื่อยๆ จนกระทั่งในปัจจุบันนี้เลนส์สัมผัสมีขนาดเล็กและบางมาก (Microlens) มีการฝนความโค้งของเลนส์ให้มีแบบต่างๆ กันตามความเหมาะสมของรูปร่างตาขาวของผู้สวมใส่แต่ละคน จึงทำให้เลนส์สัมผัสนี้สามารถใช้ได้สะดวกใส่ได้นานขึ้นเป็นที่นิยมใช้กันแพร่หลายทั่วโลก ต่อมาในปี ค.ศ. 1960 นักเคมีชาวเชโกสโลวาเกียได้คิดค้นพลาสติกชนิดใหม่ขึ้นเรียกว่า “Hydroxyethylmethacrylate (HEMA)” ซึ่งชนิดนี้มีคุณสมบัติพิเศษสามารถดูดน้ำเข้าไปในตัวเองได้ ทำให้เนื้อนิ่มและไม่เกิดโทษเมื่อสัมผัสร่างกายนานๆ จึงได้มีการผลิตเลนส์สัมผัสที่ทำด้วยพลาสติกชนิดนี้เป็นครั้งแรกในประเทศเชโกสโลวาเกีย เรียกว่า “เลนส์สัมผัสชนิดนิ่ม” (Soft Contact Lens) ซึ่งต่อมารัฐบาลของประเทศสหรัฐอเมริกาได้ขอซื้อลิขสิทธิ์

³ เฉลลา ทองเปล่งศรี. (2528). ความรู้เพื่อการดูแลรักษาดวงตา. หน้า 208-211.

การทำเลนส์สัมผัสชนิดนี้ จากประเทศเชโกสโลวาเกีย และได้มีการพัฒนาการทำเลนส์สัมผัสออกมาทดลองใช้จนได้ผลดีมีความปลอดภัยต่อดวงตา และได้รับอนุมัติจากองค์การอาหารและยาของรัฐบาลประเทศสหรัฐอเมริกาให้นำออกจำหน่ายได้ในปี ค.ศ. 1971 โดยประชาชนทั่วโลกมีความนิยมใช้เลนส์สัมผัสชนิดนี้อย่างแพร่หลายเรื่อยมา

จากวิวัฒนาการในการพัฒนาเลนส์สัมผัสข้างต้นสามารถกล่าวได้ว่าเลนส์สัมผัสเกิดขึ้นเมื่อต้นทศวรรษ 1500 Leonardo da Vinci เริ่มบันทึกแนวความคิดเกี่ยวกับเลนส์สัมผัสในหนังสือเรื่อง Codex of the Eye, Manual D ต่อจากนั้นก็มีการพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง เช่น⁴

ปี ค.ศ. 1823 นักดาราศาสตร์ค้นพบว่าอาจแก้ปัญหาสายตาได้โดยการติดเลนส์ไว้กับกระจกตา

ปี ค.ศ. 1929 Dr. Dallos ชาวฮังการี สามารถหาวิธีที่ดีที่สุดในการผลิตเลนส์สัมผัสซึ่งเขาเป็นคนแรกที่สามารถผลิตเลนส์สัมผัสที่เหมาะสมสำหรับใช้กับดวงตา

ปี ค.ศ. 1930 ได้มีการนำ Polymethyl Methacrylate (PMMA หรือ Prespex/Plexiglas) มาใช้ผลิตเลนส์สัมผัสและมีการพัฒนาต่อมาโดย William Feinbloom ได้ผลิตเลนส์สัมผัสด้วยการใช้พลาสติกผสม

ปี ค.ศ. 1939 เปิดตัวเลนส์สัมผัสชนิดแข็ง (Hard Contact Lens) เข้าสู่ตลาด

ปี ค.ศ. 1959 สามารถสร้างเลนส์สัมผัสแบบนุ่ม โดย Otto Wichterle ซึ่งสร้างมาจากเซล

ปี ค.ศ. 1971 เปิดตัวเลนส์สัมผัสชนิดนิ่ม (Soft Contact Lens) เข้าสู่ตลาด

ปี ค.ศ. 1987 จอห์นสัน แอนด์ จอห์นสัน เปิดตัวเลนส์สัมผัสชนิดใส่แล้วทิ้งยี่ห้อแรก

ปี ค.ศ. 1994 จอห์นสัน แอนด์ จอห์นสัน เปิดตัวเลนส์สัมผัสชนิดใส่ 1 วันแล้วทิ้งยี่ห้อแรก

ปี ค.ศ. 1997 มีการพัฒนาเลนส์สัมผัสชนิดป้องกันรังสีอัลตราไวโอเล็ต

ปี ค.ศ. 1998 มีการพัฒนาเลนส์สัมผัสชนิดใส่ 2 สัปดาห์แล้วทิ้ง สำหรับตลาดวัยรุ่นในเอเชียแปซิฟิก

ปี ค.ศ. 1999 ปฏิวัติวงการด้วยการออกแบบ Advance Contour Design ลดความหนาของขอบและไม่มีวงขอบนอกและได้นำ Silicone Hydrogels มาผลิตทำเลนส์สัมผัสเพราะเลนส์สัมผัสชนิดนี้ออกซิเจนสามารถผ่านได้และใช้มาถึงปัจจุบัน

⁴ ขจิต ขจิตมณี. (2547). ปัญหาที่เกิดจากการใช้คอนแทคเลนส์ ของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐระดับปริญญาตรี ในเขตกรุงเทพมหานคร. หน้า 28.

2.1.2 ประวัติความเป็นมาในประเทศไทย

ประวัติความเป็นมาของเลนส์สัมผัสหรือคอนแทคเลนส์ (Contact Lens) ในประเทศไทย นั้นไม่สามารถยืนยันได้ว่าเริ่มเข้ามาตั้งแต่เมื่อใด แต่เลนส์สัมผัสเป็นวัสดุการแพทย์ที่คุ้นเคยกันดี โดยเฉพาะผู้ที่มีปัญหาทางสายตาแต่ไม่ต้องการใช้แว่นสายตา เลนส์สัมผัสมีลักษณะเป็นแผ่นพลาสติก บางขนาดประมาณเหรียญ 50 สตางค์ ที่ผู้ใช้นำไปวางที่บริเวณแก้วตาเพื่อแก้ไขความผิดปกติของ สายตา โดยอาศัยน้ำตาช่วยยึดไว้ไม่ให้เคลื่อนที่ไปมาเริ่มมีการจำหน่ายมาตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2493 จนถึงปัจจุบันมีให้เลือกกว่า 100 เครื่องหมายการค้า ลักษณะสำคัญของวัสดุที่สามารถนำมาใช้ทำ เลนส์สัมผัสได้คือ ต้องมีความใส ทนต่อความร้อนและสารเคมีได้ดี สามารถทำให้เปียกด้วยน้ำตาได้ง่าย มีความแข็งแรงทนทานต่อการขีดข่วน และที่สำคัญคือต้องสามารถยอมให้ออกซิเจนจากภายนอก ซึมผ่านเลนส์ไปยังนัยน์ตาได้ เนื่องจากบริเวณดังกล่าวมีเส้นเลือดมาหล่อเลี้ยงน้อย จึงต้องการ ออกซิเจนจากภายนอกโดยตรง มิฉะนั้นอาจทำให้เกิดการระคายเคือง การติดเชื้อหรือการเกิดต้อขึ้นได้ โดยทั่วไปเลนส์สัมผัสสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทหลักคือ เลนส์แบบแข็งและเลนส์แบบนิ่ม เลนส์แบบแข็งเป็นเลนส์สัมผัสประเภทแรกที่มีการพัฒนาขึ้น มักใช้งานในลักษณะที่ต้องถอดทุกวัน ผลิตจากพลาสติกประเภทพอลิเมทิลเมทาคริเลต หรือโพลีเอทิลเมทิลเมทาคริเลต ส่วนเลนส์ แบบนิ่มเริ่มมีการใช้งานภายหลังเลนส์แบบแข็งทำจากพลาสติกที่สามารถดูดซับน้ำได้และมีความ ยืดหยุ่นตัวสูงตัวอย่างเช่น ไฮโดรเจลหรือพอลิไฮดรอกซีเอทิลเมทาคริเลต เลนส์แบบนิ่มมีทั้งแบบที่ ใช้เพียงวันเดียวแล้วทิ้ง หรือใช้ 1-2 สัปดาห์ก่อนทิ้งก็ได้หรือไม่ก็เป็นแบบทั่วไปที่มีอายุการใช้งาน นานเป็นปีและนอกจากนั้นได้มีเลนส์สัมผัสชนิดกึ่งแข็งกึ่งนิ่ม มีคุณสมบัติระหว่างเลนส์ชนิดแข็ง และชนิดนิ่มที่สามารถให้ออกซิเจนซึมผ่านเข้าไปเลี้ยงกระจกตาได้ ทำให้สามารถใส่ในตาได้นานกว่า และสามารถแก้ไขภาวะสายตาเอียงได้ดีกว่าซอฟต์แวร์เลนส์แต่ก็สามารถมีโปรตีนมาเกาะ อายุการใช้งาน คือประมาณ 5 ปี⁵

ในปี พ.ศ. 2542 มีประชากรไทยที่มีปัญหาทางสายตาคิดเป็นประมาณร้อยละ 36 หรือ ประมาณ 2.2 ล้านคน โดยประชากรหันมาใช้เลนส์สัมผัสประมาณร้อยละ 8 หรือประมาณ 175,000 คน และนอกจากนั้น มีผลมาจากการสำรวจของจอห์นสัน แอนด์ จอห์นสัน วิชั่นแคร์ ในปี พ.ศ. 2545 พบว่าคนไทยรู้จักเลนส์สัมผัสร้อยละ 95 แต่มีเพียงร้อยละ 5 เท่านั้นที่ใช้เลนส์สัมผัสชนิดนี้ ที่น่าสนใจกว่านั้นคือ อัตราส่วนของผู้ที่ต้องการทดลองใส่เลนส์สัมผัสชนิดนี้มีจำนวนร้อยละ 30

⁵ สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (2552). การประยุกต์ใช้วัสดุการแพทย์.สืบค้นเมื่อ 17 กรกฎาคม 2555. จาก <http://kanchanapisek.or.th>.

จากผู้ใส่เลนส์สัมผัสเป็นประจำ และร้อยละ 43 ในหมู่ผู้ที่มีสายตาสั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้บริโภคเริ่มเป็นที่รู้จักและไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะแต่ผู้ที่มีปัญหาสายตาสั้นต่อไป⁶

“คอนแทคเลนส์ (Contact Lense)” หรือ “เลนส์สัมผัส” จัดเป็นเครื่องมือแพทย์ชนิดหนึ่งที่ใช้เพื่อปรับสายตาเป็นวิวัฒนาการทางจักษุวิทยาที่นำมาใช้แทนแว่นตาช่วยแก้ปัญหาและขจัดความรำคาญของการใช้แว่นตาเสริมสร้างบุคลิกให้ผู้ที่มีสายตาสั้นผิดปกติให้มีความสวยงามเหมือนธรรมชาติไม่มีร่องรอยแว่นตาและทำให้การมองเห็นภาพได้ชัดเจนเสมือนตาสั้นปกติโดยไม่ต้องใช้แว่นตา แต่ในปัจจุบันได้มีการนำเอาเลนส์สัมผัสมาใช้สวมใส่เพื่อความสวยงาม ซึ่งมีทั้งแบบที่ทำให้ดวงตาดูกลมโตขึ้น และแบบที่ช่วยเปลี่ยนสีตาเป็นสีต่างๆ ได้ กระแสเลนส์สัมผัสแฟชั่นได้แพร่ระบาดมากขึ้นเมื่อประมาณต้นปี พ.ศ. 2549 ที่ผ่านมาโดยวัยรุ่นไทยนิยมใส่เลนส์สัมผัสแฟชั่นเพื่อให้ตาดูกลมโต เลียนแบบดารานางงามและญี่ปุ่น เลนส์สัมผัสแฟชั่นดังกล่าวเป็นที่รู้จักกันในนาม “บิ๊กอายส์ (Big Eyes)” หรือ “คอนแทคเลนส์ตาโต” ราคาที่มีตั้งแต่หลักร้อยไปจนถึงหลักพัน ระยะเวลาการใช้งานก็มีให้เลือกหลากหลาย ตั้งแต่ 1 เดือนไปจนถึง 1 ปี ปัจจุบันเลนส์สัมผัสแฟชั่นไม่ได้มีวางจำหน่ายแต่เฉพาะในร้านแว่นตา หรือคลินิกจักษุแพทย์เท่านั้น แต่ยังมีวางขายตามแผงค้าตามแหล่งแฟชั่น รวมไปถึงการจำหน่ายในเว็บไซต์ ทำให้ผู้บริโภคหาซื้อเลนส์สัมผัสแฟชั่นมาสวมใส่ได้ง่ายยิ่งขึ้น แต่ไม่ว่าจะใช้เลนส์สัมผัสเพื่อวัตถุประสงค์ใดก็ตาม เลนส์ที่ใช้จะต้องสัมผัสกับผิวของดวงตาที่บอบบาง การติดเชื้อหรืออักเสบอาจเกิดได้ง่าย จึงต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ การใช้เลนส์สัมผัสหากใช้ไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสม อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้ใช้และอาจรุนแรงถึงขั้นตาบอดได้ เหมือนกับข่าวเมื่อปลายปี พ.ศ. 2549 ที่ผ่านมา ที่มีชายชาวนิวซีแลนด์ที่ตาบอดจากการสวมใส่เลนส์สัมผัสแฟชั่นเพื่อความสนุกสนานในงานปาร์ตี้ จนเกิดการติดเชื้อหลังสวมใส่เลนส์สัมผัสนาน 3 วัน ทั้งนี้การใส่เลนส์สัมผัสจะต้องได้รับการตรวจตาโดยจักษุแพทย์ หรือผู้ประกอบโรคศิลปะโดยอาศัยทัศนมาตรศาสตร์โดยผู้สวมใส่จะต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของจักษุแพทย์ หรือนักทัศนมาตรศาสตร์ หรือคำแนะนำบนฉลากอย่างเคร่งครัดและเพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภคทางสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ได้จัดทำมาตรการกำกับดูแลเลนส์สัมผัสทุกประเภทให้เข้มงวดมากขึ้นซึ่งเดิมมีพระราชบัญญัติเครื่องมือแพทย์ พ.ศ. 2531 ที่ให้ความคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับเลนส์สัมผัสแต่ด้วยวิวัฒนาการใหม่เข้ามาในประเทศไทยอย่างแพร่หลายแต่ผู้บริโภคยังไม่ได้ได้รับความคุ้มครองอย่างทั่วถึงเพราะไม่ครอบคลุมถึงเลนส์สัมผัสแบบแฟชั่นจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2551 ได้มีการออกพระราชบัญญัติเครื่องมือแพทย์ ฉบับใหม่ขึ้นมายกเลิกฉบับเดิม โดยได้จัดทำประกาศกำหนดให้เลนส์สัมผัส

⁶ Marketeer. (2545,08) ACUVUE 2 COLOUR Self Confident . Retrived August 25, 2011, from http://www.marketeer.co.th/inside_detail.php?inside_id=4262.

ทุกประเภท เป็นเครื่องมือแพทย์ที่ผู้ผลิต ผู้นำเข้า จะต้องขออนุญาตต่อสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาก่อนผลิตหรือนำเข้า นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาฯ ยังได้กำหนดให้ ผลิตของผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจะต้องมีคำเตือน ข้อห้ามใช้และข้อควรระวังต่างๆ บนฉลากอย่างชัดเจน

2.2 ความหมาย และชนิดของเลนส์สัมผัส

คอนแทคเลนส์ (Contact Lenses) หรือเลนส์สัมผัสที่มีใช้กันอยู่ในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็น เลนส์สัมผัสที่ใช้เพื่อแก้ไขความผิดปกติของสายตาจึงจัดเป็นเครื่องมือแพทย์ตามมาตรา 4 แห่ง พระราชบัญญัติเครื่องมือแพทย์ พ.ศ. 2551 อย่างไรก็ตามปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการอาหาร และยาได้ออกประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่องเลนส์สัมผัส (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 127 ตอน พิเศษ 120 ง วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2553 หน้า 41) เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองผู้บริโภคและ ป้องกันการใช้เลนส์สัมผัสในทางที่ผิดโดยจะมีการบังคับใช้กับเลนส์สัมผัสทั้งชนิดที่ใช้แก้ไขความ ผิดปกติของสายตา เพื่อรักษาโรคที่เกี่ยวกับตาและชนิดที่ใส่เพื่อความสวยงามหรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่น โดยกำหนดให้เป็นเครื่องมือแพทย์ที่ผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าต้องได้รับใบอนุญาตและต้องมีคุณภาพ มาตรฐานและข้อกำหนดตามที่สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาเห็นชอบ

2.2.1 ความหมายของเลนส์สัมผัส

เลนส์สัมผัสหรือที่รู้จักกันและเรียกกันทั่วไปทับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “คอนแทคเลนส์” (Contact Lens) หมายถึงพลาสติกใสที่ได้รับการขัดถู หรือหล่อให้เป็นรูปกระจกบางๆ มีความโค้ง พอดีกับตาดำหรือกระจกตา (Cornea) มีขนาดเล็กและบางมากใช้สำหรับครอบบนตาดำเพื่อแก้ไข ความผิดปกติของสายตาชนิดต่างๆ หรือเพื่อรักษาโรคบางอย่าง

“เลนส์สัมผัส” ตามความหมายของประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่องเลนส์สัมผัส ข้อ 2

เลนส์สัมผัส (Contact Lens) หมายความว่า ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากโพลีเมอร์ หรือวัสดุอื่น มีลักษณะเป็นแผ่นใช้ครอบบนกระจกตา (Cornea) เพื่อแก้ไขความผิดปกติของสายตา เพื่อรักษาโรค ที่เกี่ยวข้องกัตา เพื่อความสวยงาม หรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่น

และตามประกาศ ข้อ 3 ได้กำหนดกำหนดให้เลนส์สัมผัสเป็นเครื่องมือแพทย์ด้วยชนิด หนึ่ง อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 4(3) แห่งพระราชบัญญัติเครื่องมือแพทย์ พ.ศ. 2551 “เครื่องมือแพทย์” หมายความว่า

(1) เครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องกล วัตถุที่ใส่ใส่เข้าไปในร่างกายมนุษย์หรือสัตว์ นำยาที่ ใช้ตรวจในห้องปฏิบัติการ ผลิตภัณฑ์ ซอฟต์แวร์ หรือวัตถุอื่นใด ที่ผู้ผลิตมุ่งหมายเฉพาะสำหรับใช้ อย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ ไม่ว่าจะใช้โดยลำพัง ใช้ร่วมกันหรือใช้ประกอบกับสิ่งอื่นใด

(ก) ประกอบโรคศิลปะ ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ประกอบวิชาชีพการพยาบาล และการผดุงครรภ์ ประกอบวิชาชีพทันตกรรม ประกอบวิชาชีพเทคนิคการแพทย์ ประกอบวิชาชีพ กายภาพบำบัด และประกอบวิชาชีพการสัตวแพทย์ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นหรือประกอบวิชาชีพ ทางการแพทย์และสาธารณสุขอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

(ข) วินิจฉัย ป้องกัน คิดตาม บำบัด บรรเทา หรือรักษา โรคของมนุษย์หรือสัตว์

(ค) วินิจฉัย คิดตาม บำบัด บรรเทา หรือรักษา การบาดเจ็บของมนุษย์หรือสัตว์

(ง) ตรวจสอบ ทดแทน แก้ไข ดัดแปลง พยุง กำ หรือจุนด้านกายวิภาค หรือ กระบวนการทางสรีระของร่างกายมนุษย์หรือสัตว์

(จ) ประคับประคองหรือช่วยชีวิตมนุษย์หรือสัตว์

(ฉ) คุมกำเนิด หรือช่วยการเจริญพันธุ์ของมนุษย์หรือสัตว์

(ช) ช่วยเหลือหรือช่วยชดเชยความทุพพลภาพหรือพิการของมนุษย์หรือสัตว์

(ซ) ให้ข้อมูลจากการตรวจสิ่งส่งตรวจจากร่างกายมนุษย์หรือสัตว์ เพื่อวัตถุประสงค์ ทางการแพทย์หรือการวินิจฉัย

(ณ) ทำลายหรือฆ่าเชื้อสำหรับเครื่องมือแพทย์

(2) อุปกรณ์ หรือส่วนประกอบของเครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องกล ผลิตภัณฑ์หรือวัตถุ ตาม (1)

(3) เครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องกล ผลิตภัณฑ์ หรือวัตถุอื่นที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดว่า เป็นเครื่องมือแพทย์

ผลสัมฤทธิ์ตามความมุ่งหมายของสิ่งที่กล่าวถึงตาม (1) ซึ่งเกิดขึ้นในร่างกายมนุษย์หรือ สัตว์ต้องไม่เกิดจากกระบวนการทางเภสัชวิทยา วิทยาภูมิคุ้มกันหรือปฏิกิริยาเผาผลาญให้เกิด พลังงานเป็นหลัก”

ดังนั้น เล่นสตั้มพัสที่มีใช้กันอยู่ในปัจจุบันทั้งที่ใช้เพื่อแก้ไขความผิดปกติของสายตา หรือเล่นสตั้มพัสแฟชั่นที่สวมใส่เพื่อความสวยงามหรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่นที่ไม่ใช่เพื่อแก้ไขความ ผิดปกติของสายตา ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่องเล่นสตั้มพัส ดังกล่าวข้างต้น ก็ได้ กำหนดให้เล่นสตั้มพัส เป็นเครื่องมือแพทย์ด้วยกันทั้งหมด โดยอาศัยอำนาจแห่งพระราชบัญญัติ เครื่องมือแพทย์ พ.ศ. 2551 ตามมาตรา 4(3)

2.2.2 ชนิดหรือประเภทของเลนส์สัมผัส

ชนิดและประเภทของเลนส์สัมผัสนั้นเป็นพลาสติกใสที่มีการจัดรูหรือหล่อให้เป็นรูปกระจกบางๆ ขนาดเล็กมีความโค้งพอดีกับตาหรือกระจกตา สามารถแบ่งชนิดและประเภทของเลนส์สัมผัสตามวัสดุที่ใช้ในการผลิตออกเป็น 3 ชนิด ได้แก่

2.2.2.1 เลนส์สัมผัสชนิดแข็ง (Hard Contact Lens) หรือ (Rigid Gas Permeable Contact Lens) เป็นเลนส์ที่คงรูปร่างในสภาพปกติได้ ซึ่งเป็นเลนส์สัมผัสแบบแรกๆ ที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาสายตาสั้น สายตาวาว สายตาเอียง ซึ่งในปัจจุบันเลนส์สัมผัสดังกล่าวทำมาจากวัสดุโพลีเมอร์ หรือพลาสติกชนิดเมทิลเมทาครีเลท (PMMA) ที่สามารถให้ออกซิเจนซึมผ่านได้ แม้การใช้เลนส์สัมผัสชนิดแข็งจะมีประโยชน์มาก แต่การเริ่มใช้เลนส์สัมผัสชนิดแข็งนั้นมีความยากลำบาก เพราะผู้ประกอบต้องมีความรู้ขั้นสูงในการออกแบบเลนส์สำหรับผู้ใช้แต่ละราย อีกทั้งตัวผู้ใส่ ก็อาจรู้สึกไม่ค่อยสบายตาได้ในช่วงแรกๆ จึงต้องมีการติดตามผลของการใส่เลนส์สัมผัสชนิดนี้อย่างต่อเนื่อง⁷

2.2.2.2 เลนส์สัมผัสชนิดนิ่ม (Hydrogel หรือ Soft Contact Lens) เป็นเลนส์ที่ไม่สามารถคงรูปร่างในสภาพปกติได้ เนื่องจากทำด้วยสารไฮโดรเจล (Hydrogel) ซึ่งเป็นสารที่มีลักษณะเป็นเจล (Gel) และมีน้ำอยู่ อาจผลิตได้โดยการใช้ของเหลวใส่ลงในแบบพิมพ์ที่หมุนด้วยอัตราความเร็วและอุณหภูมิตามที่กำหนดเพื่อให้ได้เลนส์ที่มีแบบความโค้งและกำลังขยายที่ต้องการ เลนส์สัมผัสชนิดนี้ ส่วนใหญ่จะทำด้วยสารไฮดรอกซีเมทิลเมทาครีเลท (HEMA) เป็นพื้นฐาน และผสมด้วยสารโพลีเมอร์ตัวอื่น นอกจากนี้ยังอาจทำจากสารอื่นที่ไม่ใช่ HEMA ได้ เช่น กลีเซอรอล เมทิลเมทาครีเลท (Glycerol Methylmethacrylate) ซึ่งการใส่เลนส์สัมผัสชนิดนี้ จะมีความสบายตากว่าเลนส์สัมผัสชนิดแข็ง ซึ่งเลนส์สัมผัสชนิดนิ่ม แยกออกเป็นหลายแบบตามลักษณะการใช้งานได้ คือ

1) เลนส์สัมผัสแบบใส่รายวัน ซึ่งเป็นเลนส์สัมผัสชนิดที่นิยมมากที่สุด โดยมากมักมีสายตาของช่วงสายตาสั้น ตั้งแต่ 100 ขึ้นไป เลนส์สัมผัสประเภทนี้ผู้ใส่ต้องถอดล้างและแช่น้ำยาก่อนนอนทุกวัน ระยะเวลาการใส่โดยรวม ผู้ผลิตเป็นผู้กำหนด เช่น แบบใส่วันเดียว แบบใส่ 2 สัปดาห์ แบบใส่รายเดือน หรือแบบถาวร (รายปี)

2) เลนส์สัมผัสแบบใส่นอน ซึ่งเลนส์สัมผัสชนิดนี้มีความเสี่ยงต่ออันตรายของสุขภาพดวงตา เพราะหากดูแลการใส่ไม่ดีเท่าที่ควรอาจเกิดปัญหาได้ง่าย ผู้ใช้เลนส์สัมผัสชนิดนี้จึงต้องได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด

⁷ ดนัย ต้นเกิดมงคล. (2547). ทบทวนเรื่องคอนแทคเลนส์ในปัจจุบัน. หน้า 30-32.

3) เลนส์สัมผัสสำหรับสายตาสั้น เลนส์สัมผัสชนิดนี้เหมือนกับการใส่เลนส์สัมผัสชนิดรายวันทั่วไป เพียงแต่ต้องใช้เวลาในการตรวจวัดสายตาและทดลองเลนส์สัมผัสนานกว่าการทำเลนส์สัมผัสทั่วไป

4) เลนส์สัมผัสสี เป็นเลนส์สัมผัสที่สร้างเป็นพิเศษด้วยการใส่เม็ดสีสามารถพรางสีม่านตา ให้มาเป็นสีที่ต้องการได้เพื่อความสวยงาม แต่การใส่เลนส์สัมผัสสี จะทำให้ประสิทธิภาพในการมองเห็นด้อยกว่าการใส่เลนส์สัมผัสปกติเล็กน้อย⁸

2.2.2.3 เลนส์สัมผัสชนิดกึ่งแข็งกึ่งนิ่ม (GAS Permeable Contact Lens) มีคุณสมบัติระหว่างเลนส์สัมผัสชนิดแข็งและชนิดนิ่ม เลนส์สัมผัสพวกนี้สามารถให้ออกซิเจนซึมผ่านเข้าไปเลี้ยงกระจกตาได้ ทำให้สามารถใส่ในตาได้นานกว่าและสามารถแก้ไขภาวะสายตาสั้นได้ดีกว่าซอฟต์แวร์เลนส์ อย่างไรก็ตามเลนส์สัมผัสสามารถมีโปรตีนมาเกาะ อายุการใช้งานคือประมาณ 5 ปี⁹

นอกจากนั้นเลนส์สัมผัสยังแบ่งตามวัตถุประสงค์ในการใช้งานได้เป็น 7 ชนิด คือ¹⁰

- 1) ชนิดใส่ได้ไม่เกิน 12 ชั่วโมง ต้องถอดออกเวลาหลับ เรียกว่า “Daily Wear Lenses”
- 2) ชนิดที่ใส่ได้เป็นเวลาติดต่อกันนานเกินกว่า 24 ชั่วโมง เรียกว่า “Extended Wear Lenses หรือ Prolonged Wear Lenses”
- 3) ชนิดที่ผสมสี ใส่เพื่อความสวยงาม ไม่ใช่เพื่อแก้ไขความบกพร่องทางสายตาเรียกว่า “Cosmetic Lenses”
- 4) ชนิดที่ใช้ปิดคลุมกระจกตาเพื่อป้องกันกระจกตาจากภายนอกและช่วยให้แผลที่กระจกตาหายเร็วขึ้นเรียกว่า “Bandage Lenses”
- 5) ชนิดที่ใส่เพื่อแก้ไขอาการสายตาสั้นเรียกว่า “Toric Lens”
- 6) ชนิดที่ใส่ได้เป็นเวลานานแบบ Extended Wear แต่ใส่ได้ครั้งเดียว ไม่สามารถนำกลับมาใช้อีกเรียกว่า “Disposable Lens”
- 7) ชนิดที่ใช้ในรายการที่มีอาการสายตาสั้นและสายตาวาวอยู่ด้วยกันซึ่งจะมีจุดโฟกัสต่างกันในแต่ละส่วนของการมองเห็น (Optical Zone) เรียกว่า “Bifocal หรือ Multifocal Lens”

⁸ เฉลลา ทองเปล่งศรี. เรื่องเดิม. หน้า 214-217.

⁹ นิตยสารหมอชาวบ้าน. (2530, สิงหาคม). เลนส์สัมผัส ตอนที่ 1. สืบค้นเมื่อ 17 เมษายน 2555, จาก <http://www.doctor.or.th/node/4499>.

¹⁰ คำนูณ อธิภาส. (2545). เลนส์สัมผัส (Contact Lens). สืบค้นเมื่อ 4 ตุลาคม 2554 , จาก <http://blog.etcpool.com/articles/health/general/contact-lense>.

ซึ่งในแต่ละชนิดของเลนส์สัมผัสหรือคอนแทกเลนส์ก็มีหลากหลายยี่ห้อ อาทิเช่น ยี่ห้อ จอห์นสัน แอนด์ จอห์นสัน ยี่ห้อบอช แอนด์ ลอมบี้ ยี่ห้อชิบา วิชั่น ยี่ห้อแม็กซิม ยี่ห้อ อารายัน ยี่ห้อ ท็อปเจริญและบิวตี้ฟูล มีให้ผู้บริโภคสามารถเลือกซื้อได้ตามความพึงพอใจตามท้องตลาดทั่วไป

2.3 ค่านิยมทัศนคติพฤติกรรมของผู้บริโภคที่มีต่อการใช้เลนส์สัมผัสแบบแฟชัน (Big Eyes)

พฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึงพฤติกรรมซึ่งผู้บริโภคทำการค้นหา การซื้อ การใช้ การประเมินผลการใช้สอยผลิตภัณฑ์และการบริการซึ่งคาดว่าจะสนองความต้องการของเขาโดยพฤติกรรมการใช้เลนส์สัมผัสของผู้บริโภคส่วนมากมีเหตุผลสำคัญที่เลือกใช้เลนส์สัมผัส คือมีปัญหาทางสายตามากที่สุดร้อยละ 71.9 รองลงมา คือเพื่อความสะดวกในการใช้งานและความคล่องตัวร้อยละ 40.5 และเพื่อความทันสมัยร้อยละ 33.8 โดยใช้เลนส์สัมผัสชนิดรายเดือนมากที่สุดร้อยละ 45.7 รองลงมาคือชนิดรายวันร้อยละ 25.2 และชนิดรายสัปดาห์ร้อยละ 16.2 โดยสวมใส่เลนส์สัมผัสทุกวันมากที่สุดร้อยละ 50.0 รองลงมาคือใส่บางวันประมาณ 1-2 วันต่อสัปดาห์ร้อยละ 23.8 และใส่บางวันประมาณ 3-4 วันต่อสัปดาห์ ร้อยละ 16.7¹¹ ทั้งนี้แว่นตากับเลนส์สัมผัสถือเป็นทางเลือกของผู้บริโภคว่าอย่างไรนั้นดีกว่ากันขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละคน เพราะทั้งแว่นตาและเลนส์สัมผัสสามารถแก้ไขสายตาให้มองเห็นได้ทั้งสองอย่าง คนที่ใส่แว่นตาอาจต้องประสบปัญหาแว่นหนักเกินไป ขณะเล่นกีฬาจะมีเหงื่อออกแว่นตาลื่นไหลออกจากจมูก นอกจากนี้ขอบของแว่นตาอาจจะมาบังลานสายตาหรือเลนส์แว่นตาที่หนาจนดูน่าเกลียด เช่นนี้พฤติกรรมและค่านิยมของผู้บริโภคจึงเปลี่ยนแปลงไปผู้บริโภคหันมานิยมใส่เลนส์สัมผัสกันมากขึ้นเนื่องจากเลนส์สัมผัสอยู่ติดกับดวงตาจนเป็นเสมือนหนึ่งเดียวกับดวงตา ทำให้การมองเห็นชัดเจนเหมือนธรรมชาติ เนื่องจากไม่มีกรอบแว่นมาทำให้โฟกัสเคลื่อนที่ทำให้ลานสายตาดูกว้างกว่าแว่นตา ไม่เลือนหลาดงายดูไม่น่าเกลียดเพราะไม่หนา มีความสะดวกสบายในการใช้เลนส์สัมผัสถือเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีวิวัฒนาการของการคิดค้นขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาการที่ต้องสวมใส่แว่นตาสำหรับผู้ที่มีปัญหาสายตาและเพื่อให้เกิดความสะดวกและประโยชน์สำหรับผู้ที่มีสายตาผิดปกติที่ไม่สามารถใช้แว่นตาได้หรือใช้ในการรักษาโรคที่เกี่ยวข้องกับตาหรือใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่น เช่น ในปัจจุบันการสวมใส่เลนส์สัมผัสมิได้เป็นเพื่อแก้ไขความผิดปกติทางสายตาหรือใส่เพื่อเสริมสร้างการมองเห็นแต่เพียงอย่างเดียวแล้ว โดยผู้บริโภคหันมาสวมใส่เพื่อความสวยงามกันมากขึ้น จึงมีแฟชั่นเสริมให้ดวงตากลมสวยมาแรงจากเกาหลีหรือญี่ปุ่นได้ระบาดเข้ามาสู่วัยรุ่นไทยอย่างมากในกลุ่มอายุตั้งแต่ 18 ปี ถึง 35 ปี และเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชายโดยใช้เลนส์สัมผัสหรือเรียกว่าที่เรียกว่า “บิ๊กอายส์ (Big Eyes)”

¹¹ วชิรา เหลืองทอง. (2552). พฤติกรรมการซื้อคอนแทกเลนส์ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร. หน้า 128.

ส่วนใหญ่วัยรุ่นขณะนี้มักจะนิยมถ่ามซื้อบิกายส์ที่มีขนาดความกว้างของเลนส์ 18 มิลลิเมตร ซึ่งเป็นขนาดที่ไม่ได้มาตรฐาน สำหรับบิกายส์ที่ได้มาตรฐานจะมีความกว้างของเลนส์เพียง 14.5 มิลลิเมตรเท่านั้น ซึ่งบิกายส์ที่มีขนาดเกินมาตรฐานยังมีขนาดกลมโตมากยิ่งขึ้นที่นิยมกำลังเป็นที่นิยมในหมู่วัยรุ่นๆ ตั้งแต่วัยรุ่นจนถึงคนทำงาน เพื่อเพิ่มขนาดและสีสันในดวงตาซึ่งสีที่นิยมสวมใส่ที่มาแรงคือสีเทา สีน้ำตาลเข้ม และสีดำ เป็นที่นิยมพอกัน โดยมียี่ห้อยอดนิยมอย่าง Maxim ที่ความกว้างของเลนส์ที่จะใส่ครอบตาได้ประมาณ 14 มิลลิเมตร วางขายตามท้องตลาดทั่วไปซึ่งระบุประเภทลงเป็น “ตาหวาน ตาสวย และตาโต” แบบรายเดือนหรือรายสองเดือน ราคาประมาณ 500-600 บาท ความนิยมของแฟชั่นบิกายส์ไม่จำกัดการซื้อขายในร้านขายแว่นตาเท่านั้น แต่ตามท้องตลาดแผงข้างทาง ในอินเทอร์เน็ตก็สามารถซื้อใช้ได้สะดวกและมีให้เลือกหลายขนาด หลากสี ตั้งแต่ราคา 50 บาท จนถึง 500 บาท ยิ่งไปกว่านั้นบิกายส์ที่เคลื่อนตามท้องตลาดยังมีการโฆษณาอายุการใช้งานว่ายาวนานถึง 1 ปี ทำให้เกิดข้อสงสัยถึงคุณภาพและผลข้างเคียงที่จะเกิดกับ “ดวงตา” ของผู้สวมใส่ “บิกายส์” เพราะเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใกล้ชิดกับอวัยวะที่อ่อนไหวมากที่สุด ที่ผ่านมามีผู้บริโภคหลายรายเกิดการอักเสบติดเชื้อในลูกตา เนื่องจากการใส่ “บิกายส์” ซึ่งเป็นผลมาจากเชื้อแบคทีเรียชื่อ “ซูโดโมแนส (Pseudomonas) และรูจิโนซา (Aeruginosa)” ที่ทำให้เกิดการติดเชื้อที่กระจกตา ซึ่งบางรายอาจถึงตาบอด นอกจากนี้เชื้อแบคทีเรียดังกล่าวอาจลุกลามและกระจายเข้าสู่กระแสเลือดทำให้เสียชีวิตได้ โดยปกติแล้วการใส่บิกายส์หรือเลนส์สัมผัสแพทย์จะแนะนำให้ใส่ไม่เกินวันละ 8 ชั่วโมง แต่ในบางรายอาจใส่เกิน 8 ชั่วโมง หรือใส่ค้างคืนเพราะลืมถอดซึ่งทำให้เกิดภาวะดวงตาขาดน้ำและออกซิเจนโดยเฉพาะบิกายส์จะทำให้เกิดภาวะดังกล่าวได้มากกว่าเลนส์สัมผัสธรรมดา แต่ไม่ว่าจะใช้เลนส์สัมผัสเพื่อวัตถุประสงค์ใดก็ตาม เลนส์ที่ใช้จะต้องสัมผัสกับผิวของดวงตาที่บอบบาง การติดเชื้อหรือโรคอาจเกิดได้ง่าย จึงต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ การใช้เลนส์สัมผัสหากใช้ไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสม อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้ใช้ และอาจรุนแรงถึงขั้นตาบอดได้ เหมือนกับข่าวเมื่อปลายปี พ.ศ. 2549 ที่ผ่านมามีชายชาวนิวซีแลนด์ที่ตาบอดจากการสวมใส่เลนส์สัมผัสแฟชั่นเพื่อความสนุกสนานในงานปาร์ตี้ จนเกิดการติดเชื้อหลังสวมใส่เลนส์สัมผัสนาน 3 วัน ทั้งนี้การใส่เลนส์สัมผัสจะต้องได้รับการตรวจตาโดยจักษุแพทย์ หรือผู้ประกอบโรคศิลปะโดยอาศัยทัศนมาตรศาสตร์ โดยผู้สวมใส่จะต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของจักษุแพทย์ หรือนักทัศนมาตรศาสตร์ หรือคำแนะนำบนฉลากอย่างเคร่งครัด และเพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภค ทางสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

สายตาเป็นความสามารถหรือความเที่ยงตรงที่เราสามารถรับรู้วัตถุและรูปร่างที่อยู่ภายนอกลูกตา สายตาอาจแบ่งเป็นสายตาไกลสายตาใกล้ โดยแบ่งออกตามความชัดเมื่อผู้มองตั้งใจมอง เช่น บางคนอาจเห็นไกลชัดแต่เวลาดูใกล้ๆ อ่านหนังสือไม่ชัดก็ได้ ซึ่งพบได้ในผู้สูงอายุหรือ

ดูใกล้ชัดแต่ดูไกลมัว คือสายตาสั้น เป็นต้น สำหรับคุณสมบัติของสายตาดังกล่าวแสดงถึงความสามารถดังนี้¹²

- 1) ความสามารถที่จะเห็นสิ่งที่เล็กที่สุด (Minimum Visible)
- 2) ความสามารถที่แยกจุดออกเป็นสองจุด หรือแยกเส้นออกเป็นสองเส้น (Minimum Separable)
- 3) ความสามารถที่จะอ่านหนังสือตัวเล็กๆ หรือทราบถึงรูปร่างเล็กๆ ที่ซับซ้อนได้ (Minimum Recognible)

ความผิดปกติทางสายตา มิใช่เป็นโรคตา แต่เป็นโรคทางสายตาคือเป็นภาวะที่เกิดจากข้อบกพร่องของระบบการหักเหของแสง ทำให้ภาพไม่อาจโฟกัสได้พอดีกับจอรับภาพส่งผลให้ความสามารถของสายตาลดน้อยลง จำแนกเป็นชนิดต่างๆ ได้ ดังนี้

1) สายตาสั้น (Myopia) เป็นภาวะที่เห็นภาพที่อยู่ไกลออกไปได้ไม่ชัดเจนเนื่องจากแสงจากภาพ หรือวัตถุที่สะท้อนเข้าตาถูกปรับให้มีโฟกัสอยู่เบื้องหน้าจอภาพจะเป็นแสงที่กระจายออกจากจุดโฟกัสจึงทำให้ได้ภาพที่พร่ามัว

2) สายตายาว (Hyperopia) เป็นภาวะที่มองวัตถุที่อยู่ใกล้ได้ไม่ชัด เนื่องจากแสงที่สะท้อนจากภาพ หรือวัตถุ เมื่อเข้าตาแล้วจะรวมกันและตกเลยจอภาพ ฉะนั้นแสงที่จะตกบนจอภาพเป็นแสงที่ไม่ได้โฟกัสทำให้ภาพที่เกิดขึ้นไม่ชัดเจน

3) สายตาเอียง (Astigmatism) เกิดจากการที่กระจกตา หรือเลนส์ มีความโค้งผิวที่ไม่สม่ำเสมอ เมื่อแสงผ่านจุดต่างๆ บนผิวความโค้งที่ไม่สม่ำเสมอนั้น จึงหักเหต่างกันทำให้ได้ภาพที่ไม่ชัดเจน เนื่องจากมีจุดปรับภาพหลายตำแหน่งแก้ไขโดยใช้เลนส์ทรงกระบอก และทรงกลมช่วยการหักเหของแสงให้ปรับภาพที่จุดเดียวกัน

4) สายตาคนแก่ (Presbiopia) เกิดจากการที่ระบบเลนส์เสื่อมสมรรถภาพ คือ มีความแข็งแรงขึ้นตามอายุ ไม่สามารถปรับให้กลมขึ้นได้เมื่อวัตถุอยู่ใกล้ แม้กล้ามเนื้อขีเลี้ยวจะยังทำงานอยู่ก็ตาม คนแก่จึงต้องอ่านหนังสือในระยะไกล มักพบมากในคนที่มีอายุประมาณ 40-45 ปี ขึ้นไปแก้ไขโดยใช้เลนส์นูนเช่นเดียวกับสายตายาว

¹² จีระเมธ กาญจนารัตน์ และ คณะ. (2519). เรื่องของตา. มูลนิธิรามาธิบดี. หน้า 90, 91.

2.4 การคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับการใช้เลนส์สัมผัสกับความสัมพันธ์ในทฤษฎีความรับผิดชอบในสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

การคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับการใช้เลนส์สัมผัสกับความสัมพันธ์ในทฤษฎีความรับผิดชอบในสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น จำต้องศึกษาถึงความหมาย ทฤษฎีความรับผิดชอบในสินค้าที่ไม่ปลอดภัย รวมถึงความสัมพันธ์ของการประกอบธุรกิจเลนส์สัมผัส โดยศึกษารายละเอียดดังนี้

2.4.1 ความหมายของสินค้าที่ไม่ปลอดภัย (Product Liability)

ความหมายของสินค้าที่ไม่ปลอดภัย (Defective Product) หมายความว่า สินค้าที่ก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ ไม่ว่าจะเป็นเพราะเหตุจากความบกพร่องในการผลิตหรือการออกแบบ หรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจนตามสมควร ทั้งนี้โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งาน และการเก็บรักษาตามปกติธรรมดาของสินค้าอันพึงคาดหมายได้¹³

ความชำรุดบกพร่องนั้นเป็นเรื่องทรัพย์สินที่ขายมีความเสียหายในเนื้อหาผิดไปจากสภาพปกติของทรัพย์สิน ซึ่งในเรื่องความชำรุดบกพร่องและความสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินเป็นเรื่องเกี่ยวกับคุณสมบัติของทรัพย์สิน เช่นเดียวกัน เพียงแต่ว่ากรณีความชำรุดบกพร่องนั้นจำกัดเฉพาะกรณีที่ทรัพย์สินที่ขายมีสภาพผิดไปจากสภาพปกติเพราะมีความเสียหายแฝงอยู่¹⁴

กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่บกพร่องหรือความเสียหายของสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือที่เรียกกันว่า “Product Liability” ในประเทศไทยนั้นมีที่มาจากการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคและสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเกี่ยวกับความจำเป็นที่จะต้องมีกฎหมายดังกล่าวขึ้นในประเทศไทย เพื่อให้การคุ้มครองผู้บริโภคและเป็นมาตรการป้องกันการผลิต การนำเข้า หรือการจำหน่ายสินค้าที่เป็นอันตราย อันเนื่องมาจากการเปิดเสรีทางการค้าระหว่างประเทศ¹⁵

ความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย มีสาเหตุมาจากความชำรุดบกพร่องในการผลิต หรือความผิดปกติในกระบวนการผลิตหรือเกิดจากผลข้างเคียงของการใช้สินค้า ซึ่งความรับผิดชอบดังกล่าวมีความแตกต่างจากความรับผิดในเหตุที่สินค้าชำรุดบกพร่องที่เห็นประจักษ์หรือที่ผู้ขายปกปิดและความเสียหายที่เกิดจากการใช้สินค้าที่ไม่ปลอดภัยเป็นเรื่อง

¹³ พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551, มาตรา 4.

¹⁴ วิษิรา ดปนิยนันท์. (2552). มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับอันตรายจากสินค้า : ศึกษากรณีการเรียกร้องค่าเสียหายและค่าสินไหมทดแทนจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย. หน้า 7.

¹⁵ สมศักดิ์ นวตระกูลพิสุทธิ์. (2546, ธันวาคม). “ร่างกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยกับผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง.” วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ 33, ฉบับที่ 4. หน้า 680.

ยากที่ผู้บริโภคจะพิสูจน์ถึงกระบวนการผลิตสินค้าที่เป็นเหตุแห่งความเสียหาย ดังนั้นการนำความรับผิดชอบตามสัญญาและความรับผิดในทางละเมิดตามปกติ มาใช้ในเรื่องการนำสืบจะทำให้ผู้บริโภคหรือผู้ใช้สินค้าเสียเปรียบและไม่ได้รับความเป็นธรรม¹⁶ และเมื่อเกิดความเสียหายต่อผู้บริโภคแล้ว ก็ควรหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมเพื่อมาเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้บริโภค

2.4.2 ทฤษฎีความรับผิดเกี่ยวกับสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

เนื่องจากเดิมการฟ้องร้องให้รับผิดในกรณีความเสียหายอันเกิดจากผลิตภัณฑ์ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ ดังนั้นเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากสินค้าที่ชำรุดบกพร่องหรือสินค้าที่ไม่ปลอดภัยจึงต้องอาศัยกฎหมายสัญญาและกฎหมายละเมิดมาปรับใช้ โดยการฟ้องร้องให้รับผิดตามสัญญานั้น ผู้เสียหายหรือผู้บริโภคจะต้องมีฐานะเป็นคู่สัญญาจึงจะมีสิทธิฟ้องร้องให้ผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการรับผิดได้ ตามหลักความสัมพันธ์ทางสัญญา (Privity of Contract) ซึ่งจากเดิมได้อาศัยหลัก “ผู้ซื้อต้องระวัง (Caveat Emptor)” คือ ผู้ซื้อมีหน้าที่ในการตรวจสอบสินค้าเอง หากไม่ตรวจสอบสินค้าให้ดีแล้วต่อมาพบความชำรุดบกพร่องหรือเกิดความเสียหายในภายหลัง ผู้ซื้อสินค้าหรือผู้บริโภคก็ต้องถือว่าเป็นบาปเคราะห์ของผู้ซื้อ ซึ่งหลักนี้มีพื้นฐานมาจากหลักปัจเจกชนนิยม (Individualism) และเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม (Liberalism) ที่ให้ความสำคัญต่อเสรีภาพในการทำสัญญาของปัจเจกชน ซึ่งความคิดดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า บุคคลทุกคนมีฐานะเท่าเทียมกัน จึงสามารถตกลงทำสัญญาอย่างใดกันก็ได้ แต่ปัจจุบันผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการมีอำนาจในการต่อรองมากกว่าทำให้ไม่มีความเท่าเทียมกัน จึงทำให้แนวคิดทางกฎหมายของสัญญาซื้อขายได้เปลี่ยนแปลงไปเป็น “ผู้ขายต้องระวัง (Caveat Venditor)” คือ ผู้ขายมีหน้าที่ต้องระวังอย่างวิญญูชนว่าของที่จะขายจะไม่เป็นอันตรายแก่ผู้ซื้อ ต่อมาต้นศตวรรษที่ 20 ศาลได้ยกเว้นหลักความสัมพันธ์ทางสัญญา (Privity of Contract) เพื่อคุ้มครองบุคคลอื่นนอกจากคู่สัญญา

ในกรณีความรับผิดในทางละเมิด ภายหลังจากที่ศาลได้ยกเว้นหลักความสัมพันธ์ทางสัญญา (Privity of Contract) และมีการนำเอาหลักกฎหมายลักษณะพยานที่เรียกว่า “หลักการผลการพิสูจน์ (Res Ipsa Loquitur)” มาใช้ในคดีละเมิดศาลได้นำเอาหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้แก่ความเสียหายอันเกิดจากผลิตภัณฑ์เป็นครั้งแรกในคดี *Greenman v. Yuba Power Product, Inc.* ซึ่งศาลได้ตัดสินว่า ความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากผลิตภัณฑ์นั้น เป็นความรับผิดโดยผลของกฎหมายไม่ใช่โดยผลของสัญญาและผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการมีความรับผิดโดยเคร่งครัดในทางละเมิดและผู้เสียหายสามารถพิสูจน์ได้ว่าสินค้านั้นไม่ปลอดภัยและก่อให้เกิด

¹⁶ สุรัตน์ ชาญชัยกิตติกร. (2551). การเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยโดยการดำเนินคดีกลุ่ม. หน้า 12.

ความเสียหายขึ้น ผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหาย ซึ่งหลักความรับผิดในทางละเมิดโดยเคร่งครัดนี้ต่อมาได้ถูกพัฒนาเป็นหลักความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (Product Liability)

ดังนั้น หลักความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากผลิตภัณฑ์มีแนวความคิดมาจากหลักความรับผิดทางสัญญาและหลักความรับผิดในทางละเมิด โดยได้มีการพัฒนาและแก้ไขข้อบกพร่องของความรับผิดทั้งสองประการ ทั้งนี้โดยให้สิทธิเรียกร้องแก่บุคคลภายนอกที่ไม่ใช่คู่สัญญาและนำเอาหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้เพื่อกำหนดภาระการพิสูจน์ของผู้เสียหายใหม่ โดยไม่ต้องพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของจำเลยอีกต่อไป

หลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) นั้น ได้ถูกนำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย และได้รับการพัฒนามาใช้กับความรับผิดในการผลิตและการจำหน่ายสินค้า (Product Liability) โดยถือว่าภาระของความเสียหายที่เกิดจากการใช้สินค้าที่ชำรุดบกพร่องควรตกอยู่กับบุคคลที่อยู่ในฐานะที่จะควบคุมอันตรายและเป็นผู้ก่อความเสี่ยงขึ้นโดยการนำสินค้าเข้าสู่ท้องตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา นักนิติศาสตร์และศาลได้นำเอาหลักเกณฑ์ความรับผิดเด็ดขาดในทางละเมิดกับหลักความรับผิดในการรับประกันซึ่งเป็นหลักในทางสัญญามาประยุกต์เข้าด้วยกัน โดยได้กำหนดเป็นหลักเกณฑ์ให้ผู้ผลิตและผู้จำหน่ายต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ชำรุดบกพร่อง หรือสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยไม่ต้องคำนึงถึงความผิดและความสัมพันธ์ทางสัญญาระหว่างผู้บริโภคซึ่งได้รับความเสียหายกับผู้ผลิตหรือผู้จำหน่าย¹⁷

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ สามารถช่วยลดภาระการพิสูจน์ของโจทก์ ซึ่งเป็นผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ชำรุดบกพร่องหรือสินค้าที่ไม่ปลอดภัยลง เพราะไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการ ดังนั้นผู้บริโภคซึ่งได้รับความเสียหายจึงพิสูจน์เพียงว่า ความเสียหายเกิดขึ้นจากการบริโภคสินค้า โดยมีเหตุผลสำคัญ 3 ประการ คือ¹⁸

- 1) เพื่อลดภาระในความเสียหายไปยังผู้ประกอบการ เพราะผู้ประกอบการอยู่ในฐานะที่สามารถดำเนินการเอาประกันภัยในความเสียหายอันเกิดจากสินค้าได้มากกว่าฝ่ายผู้บริโภค
- 2) การกำหนดให้ผู้ประกอบการเป็นฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ ย่อมเป็นการกระตุ้นให้ผู้ประกอบการระมัดระวังในการผลิตและจำหน่ายสินค้าในครั้งต่อไปมากยิ่งขึ้น

¹⁷ วิชัย วัฒนุญพาณิชย์. (2539). ปัญหาการใช้เยียวยาความเสียหายแก่ผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522. หน้า 28-29.

¹⁸ กัมภีร์ แก้วเจริญ. (2530). “ละเมิดในแวดวงคอมพิวเตอร์.” วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 17, ฉบับที่ 2. หน้า 42.

3) ผู้เสียหายเป็นบุคคลทั่วไปไม่มีความรู้ในเรื่องของสินค้าที่มีความสลับซับซ้อนจึงอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบถ้าเป็นฝ่ายที่ต้องมีการพิสูจน์ถึงความจริงหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบธุรกิจ

2.4.3 ความสัมพันธ์ของการประกอบธุรกิจเลนส์สัมผัสกับสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

ปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจและสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป ทำให้กฎหมายประเภทกฎหมายเพื่อสังคมมีความสำคัญและมีบทบาทอย่างมาก (Social Legislation) ก็คือ กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งแนวความคิดในการคุ้มครองแก่ผู้บริโภคนั้นทำให้เกิดมาตรการทางกฎหมายขึ้น เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคที่เรียกว่า “กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค (Consumer Protection Law)” ซึ่งครอบคลุมถึงการคุ้มครองป้องกันมิให้ผู้บริโภคเสียเปรียบในด้านต่างๆ ทำให้ผู้บริโภคได้รับความเป็นธรรมในการซื้อขายและการบริโภคสินค้า หรือในการติดต่อกับผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการไม่ว่าด้านราคา คุณภาพ หรือปริมาณของสินค้า การทำสัญญา หรือการรับบริการด้านต่างๆ จากผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการ การคุ้มครองเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้หรือบริโภคสินค้า ตลอดจนคุ้มครองถึงผลสุดท้ายที่เกิดขึ้นจากการใช้หรือบริโภคสินค้านั้นๆ นั่นคือ ผู้บริโภคได้รับการเยียวยาและชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าชำรุดบกพร่องหรือสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งก็คือหลักความรับผิดชอบอันเกิดจากสินค้า (Product Liability) นั่นเอง

ซึ่งเลนส์สัมผัสนั้นถึงแม้ตามกฎหมายจะจัดให้เป็นเครื่องมือแพทย์และอยู่ในการควบคุมตามพระราชบัญญัติเครื่องมือแพทย์ พ.ศ. 2551 แล้วนั้น แต่อย่างไรก็ตามเลนส์สัมผัสจัดเป็นสินค้าที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภคอย่างมาก หากสินค้านั้นไม่ได้มาตรฐานและไม่มีคุณภาพหรือเป็นสินค้าปลอมหรือทำเลียนแบบหากผู้บริโภคได้ใช้ไปแล้วย่อมทำให้เกิดความเสียหายและเป็นอันตรายได้ถึงขั้นสูญเสียดวงตา เพราะดวงตาจัดเป็นอวัยวะที่สำคัญของมนุษย์ในด้านการมองเห็น ดังนั้นเมื่อเลนส์สัมผัสเป็นสินค้าชนิดหนึ่งหนึ่งที่เกิดอันตราย สร้างความเสียหายต่อผู้บริโภคได้ เลนส์สัมผัสจึงน่าจะจัดว่าเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยชนิดหนึ่ง จึงจำเป็นต้องมีมาตรการทางกฎหมายเพื่อควบคุมผู้ประกอบการเลนส์สัมผัสให้สินค้าดังกล่าวมีคุณภาพและมีมาตรฐานสินค้า เพื่อความปลอดภัยต่อผู้บริโภค อีกทั้งการควบคุมอย่างเดียวยังไม่เพียงพอจำต้องมองหาแนวทางและวิธีการในการเยียวยาความเสียหายให้ผู้บริโภคควรได้รับและเอื้อประโยชน์ในการการฟ้องร้องดำเนินคดีเอาผิดกับผู้ประกอบธุรกิจเลนส์สัมผัสให้เป็นไปโดยง่ายและได้รับการเยียวยาอย่างสมเหตุสมผลมากที่สุด

ความรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากสินค้า (Strict Liability Approach) เป็นหลักความรับผิดชอบที่เกิดขึ้น โดยความจำเป็นเพื่อที่จะเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้เพราะหลักความรับผิดชอบเดิมตามหลักสัญญาและตามหลักละเมิดนั้นไม่สามารถที่จะ

เสียหายได้อย่างแท้จริง ซึ่งสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศต้นแบบในความคิดเรื่องนี้ โดยสร้างหลักเกณฑ์ว่า ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าชำรุดบกพร่องหรือสินค้าที่ไม่ปลอดภัยและก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภคโดยไม่คำนึงถึงความผิดในส่วนของผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายและไม่คำนึงถึงข้อตกลงตามสัญญาระหว่างผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายกับผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายแต่อย่างใด ทฤษฎีความรับผิดชอบเด็ดขาดนี้ได้รับความสนใจและได้รับการสนับสนุนในวงการกฎหมายของประเทศต่างๆ อย่างมาก ซึ่งส่วนใหญ่นำไปพัฒนาและเปลี่ยนแปลงแนวคำพิพากษาของศาลสูงและในบางประเทศก็ตราเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรหรือเป็นพระราชบัญญัติหรือรัฐบัญญัติที่รับรองกฎหมายหลักความรับผิดชอบเด็ดขาดไว้โดยชัดแจ้ง

แนวความคิดที่เปลี่ยนแปลงหลักความรับผิดชอบนี้ก็คือแนวความคิดนโยบายสาธารณะ (Public Policy) โดยเน้นผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญในรูปของรัฐสวัสดิการ ซึ่งหลักของแนวความคิดนี้อยู่ที่หลักการออกกฎหมายเพื่อส่งเสริมความสุขของคนในสังคม เพื่อประโยชน์ของผลประโยชน์ต่างๆ โดยมุ่งควบคุมผลประโยชน์ส่วนบุคคลเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม สะท้อนให้นักกฎหมายเริ่มเห็นความจำเป็นที่จะต้องวางหลักกำหนดความรับผิดชอบทางละเมิดเพื่อคุ้มครองสาธารณะประโยชน์ ถึงแม้หลักเกณฑ์นั้นจะตัดสิทธิเสรีภาพของเอกชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำละเมิดในบางกรณี ในลักษณะกฎหมายปิดปากมิให้ปฏิเสธความรับผิดชอบอย่างที่เคยกระทำตามหลักเจตนาหรือประมาท หลักความรับผิดชอบที่เน้นความสำคัญของสาธารณะประโยชน์นี้ต่อมาเป็นที่รู้จักกันในนามหลักความรับผิดชอบเด็ดขาด (Strict Liability) นั่นเอง¹⁹

เหตุผลของการกำหนดให้มีความรับผิดชอบเด็ดขาดขึ้นเนื่องจากความเสียหายอันเกิดจากเหตุการณ์บางอย่าง แต่ผู้เสียหายไม่อาจที่จะพิสูจน์ถึงสาเหตุที่เกิดขึ้นหรือการพิสูจน์นั้นเป็นไปได้ยาก เพราะอาจเป็นไปได้ว่าเหตุที่เกิดอยู่ในความรู้เห็นของจำเลยแต่ผู้เดียวที่เป็นผู้ก่อขึ้น ผู้เสียหายอาจพิสูจน์ได้ว่าเหตุได้เกิดขึ้นจริงแต่ไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าเหตุนั้นเกิดขึ้นอย่างไร อันจะเป็นการแสดงถึงมูลกรณีหรือที่มาแห่งความประมาทเลินเล่อของจำเลย เช่น ลูกจ้างที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากเครื่องจักรกลในโรงงานขณะปฏิบัติงาน ในทางการที่จ้างไม่อาจพิสูจน์ถึงสาเหตุที่เครื่องจักรกลก่อให้เกิดความเสียหายได้ หรือกรณีความเสียหายอันเกิดจากการลงพิมพ์โฆษณาข้อความหมิ่นประมาทหนังสือพิมพ์ หากต้องพิสูจน์ว่า บรรณาธิการรู้หรือควรรู้ก็เป็นเรื่องที่ยากแก่การพิสูจน์อย่างยิ่ง ดังนั้นหากกฎหมายไม่กำหนดให้มีบุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบโดยเด็ดขาดแล้วก็จะเกิดความวุ่นวายขึ้นในสังคม เพราะบรรดาผู้เสียหายย่อมจะต้องหาทางที่จะบังคับชำระหนี้เอาจากคู่กรณีฝ่ายตรงข้ามด้วยตนเองให้ได้ จึงจำเป็นต้องกำหนดให้มีความรับผิดชอบเด็ดขาดขึ้น หลักความรับผิดชอบเด็ดขาด (Strict Liability)

¹⁹ คัมภีร์ แก้วเจริญ. (2527). “ละเมิดกับสังคม.” วารสารอัยการนิเทศ, เล่ม 46, ฉบับที่ 1. หน้า 100-101.

มีลักษณะพิเศษอยู่ที่ผู้เสียหายและผู้ผลิตไม่ต้องมีนิติสัมพันธ์ต่อกัน “ข้อยกเว้นความรับผิด” ที่ผู้ผลิตระบุไว้ในสินค้ากรณีสินค้าชำรุดบกพร่องหรือสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ไม่มีผลบังคับในหลักความรับผิดชอบเด็ดขาด แต่ถ้าผู้ผลิตเตือนผู้บริโภคให้ทราบถึงความบกพร่องของสินค้าแล้ว ผู้บริโภคยัง继续使用สินค้าที่บกพร่องนั้น แล้วเกิดอันตรายแก่ผู้บริโภค ผู้ผลิตก็ไม่ต้องรับผิด²⁰ บุคคลที่ต้องรับผิดชอบตามหลักความรับผิดชอบเด็ดขาดมีหลายประเภท เช่น ผู้ขาย ผู้ขายปลีก ผู้จำหน่ายและผู้ผลิต เพราะบุคคลดังกล่าวเป็นตัวจักรสำคัญของระบบตลาด ฉะนั้นบุคคลดังกล่าวจึงต้องร่วมรับผิดชอบร่วมกันในการเสี่ยงภัยทางธุรกิจ เช่นเดียวกันกับผู้ประกอบธุรกิจเลนส์สัมผัสก็ควรร่วมรับผิดชอบต่อบริโภคเช่นกัน ส่วนบุคคลที่มีสิทธิอ้างหลักความรับผิดชอบเด็ดขาด (Strict Liability) ในการฟ้องร้องได้ เช่น ผู้บริโภครายสุดท้าย ซึ่งรวมไปถึงสมาชิกในครอบครัว ลูกจ้าง และแขกของผู้บริโภค นอกจากนี้บุคคลภายนอกที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าชำรุดบกพร่องหรือสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือ Bystanders ก็มีสิทธิอ้างหลักดังกล่าวได้ด้วย

กล่าวโดยสรุป ความรับผิดชอบเด็ดขาด (Strict Liability) หรือความผิดโดยสมบูรณ์นั้นความจริงก็คือ “No Fault Liability” หมายถึง ความรับผิดชอบแม้ไม่มีความผิด โดยไม่คำนึงถึงความผิด ความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้กระทำเพียงแต่การกระทำของบุคคลนั้นก่อให้เกิดความเสียหาย บุคคลนั้นก็ต้องรับผิด

2.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคในการเยียวยาความเสียหาย

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคในการเยียวยาความเสียหายตามแนวคิดดังต่อไปนี้

2.5.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค

จากทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่ว่า ผู้ประกอบธุรกิจและผู้บริโภคต่างมีฐานะทางเศรษฐกิจและอำนาจในการต่อรองไม่เท่าเทียมกัน (Unequal Bargaining Power) จึงมีการสร้างมาตรการป้องกันความเสียหายและการเยียวยาความเสียหายที่ผู้บริโภคได้รับ จึงมีการนำเอาทฤษฎีกฎหมายมาใช้หลายทฤษฎี ได้แก่ การไม่ให้ความสำคัญกับหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา (Autonomy of Will) หรือหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract)

ทฤษฎีความรับผิดชอบเฉพาะคู่สัญญา (Privity of Contract) เป็นผลสืบเนื่องจากการมีเสรีภาพในการทำสัญญา ซึ่งจะมีความเหมาะสมในการที่คู่สัญญาจะมีอำนาจในการต่อรองที่เท่าเทียมกัน แต่

²⁰ วัชรจักร ปัทมสิงห์ ณ อยุธยา. (2524, มีนาคม). “ความรับผิดของผู้ประกอบการผลิต.” วารสารอัยการ, ปีที่ 4, ฉบับที่ 39. หน้า 16-17.

กรณีของผู้บริโภคนั้น ผู้บริโภคไม่จำเป็นต้องบริโภคสินค้า โดยอาศัยหลักความสัมพันธ์ทางสัญญาเสมอไป เนื่องจากการบริโภคไม่ได้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขในสถานะทางสังคม ความสามารถของบุคคล หรือข้อตกลงในทางนิติกรรมสัญญา เพราะฉะนั้นทฤษฎีความรับผิดชอบในความเสียหายที่ต้องอาศัยความผูกพันทางสัญญาที่กฎหมายรับรอง จึงเป็นอุปสรรคในการคุ้มครองผู้บริโภคที่มีใช้กรณีในสัญญา ดังนั้นจึงมีการสร้างทฤษฎีที่ก่อตั้งสิทธิในการที่จะได้รับชดเชยเยียวยาเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นจากการบริโภคโดยไม่คำนึงถึงหลักความสัมพันธ์ทางสัญญา

จากหลักดังกล่าวยังมีการนำเอาทฤษฎีความรับผิดชอบโดยเด็ดขาด (Strict Liability) ในทางละเมิดมาใช้กับความเสียหายมากขึ้น เนื่องจากความเสียหายในกรณีที่ความเสียหายเกิดจากผลิตภัณฑ์ที่มีการผลิตที่สลับซับซ้อน เพราะผู้ใช้ไม่อาจพิสูจน์ถึงเหตุแห่งความเสียหายได้ว่า เป็นความผิดพลาดของผู้ใด เหตุผลสำคัญที่มีการนำเอาทฤษฎีความรับผิดชอบโดยเด็ดขาดในทางละเมิดมาปรับใช้ในการกรณีการชดเชยเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการบริโภค ก็คือเรื่องภาระการพิสูจน์นั่นเอง²¹

ดังนั้น ทฤษฎีทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคจึง ได้แก่ ทฤษฎีความรับผิดชอบทางสัญญา (Contractual Liability Theory) ทฤษฎีความรับผิดชอบทางละเมิด (Tortious Liability Theory) และทฤษฎีความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด (Strict Liability Theory) โดยทฤษฎีความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดได้มีการพัฒนาแนวทางในการคุ้มครองผู้บริโภคมากขึ้นโดยคำนึงถึงสภาพปัญหาในสังคมปัจจุบันระหว่างผู้บริโภคผู้เสียหายผู้เสียเปรียบกับผู้ประกอบธุรกิจที่อยู่ในฐานะได้เปรียบทางสังคม

2.5.1.1 ทฤษฎีความรับผิดชอบทางสัญญา (Contractual Liability Theory)

ความรับผิดชอบทางสัญญานี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักกฎหมาย 2 ประการ ประกอบกัน ได้แก่ หลักความรับผิดชอบในคำรับประกัน (Warranty) และหลักความสัมพันธ์ทางสัญญา (Privity of Contract) กล่าวคือ

1) หลักความรับผิดชอบในคำรับประกัน

คำรับประกันสินค้า (Warranty) หมายถึง ข้อความใดๆ ที่แสดงถึงการรับรองข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับสินค้าว่าจะเป็นไปตามข้อความนั้นๆ ผู้ประกอบธุรกิจที่แสดงข้อความยอมรับผิดหากมิได้เป็นไปตามคำรับรองนั้น ซึ่งตามกฎหมายหมายถึง ข้อความใดๆ ที่แสดงออกถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสินค้า ซึ่งผู้แสดงข้อความนั้นรับประกันว่าจะเป็นไปตามนั้น และยืนยันว่าหากไม่เป็นไปตามนั้นตนยินยอมจะรับผิดชอบ ดังนั้นคำรับประกันสินค้า จึงเป็นข้อสัญญาว่าจะรับผิดชอบ หรือการรับประกันอย่างหนึ่ง โดยอาจเป็นการรับประกันโดยชัดแจ้งหรือการรับประกันโดยปริยายก็ได้

²¹ วิชัย รัญญาพาณิชย์. (2539). ปัญหาการชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่ผู้บริโภค ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522. หน้า 11-13.

การรับประกันโดยชัดแจ้ง (Express Warranty) หมายถึง คำรับรองหรือรับประกันที่ผู้ขายหรือผู้ผลิตได้แสดงออกอย่างชัดแจ้งด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษร และถ้าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวไม่เป็นไปตามที่ได้แสดงไว้ ผู้ซื้อหรือผู้บริโภคหลงเชื่อแล้วเกิดได้รับความเสียหายจากการหลงเชื่อนั้น ผู้ซื้อหรือผู้บริโภคย่อมมีสิทธิฟ้องเรียกให้ชดเชยค่าเสียหายได้โดยตรงจากผู้ขายตามสัญญา²²

การรับประกันโดยปริยาย (Implied Warranty) หมายถึง คำรับรองหรือรับประกันที่ผู้ขายพึงมีต่อผู้ซื้อแต่ไม่ได้แสดงออกโดยชัดแจ้ง เป็นการรับประกันที่มีกฎหมายรับรองและสร้างภาระความรับผิดชอบให้แก่ผู้ขายว่าได้รับรองหรือรับประกันไว้เช่นนั้น แม้ความจริงผู้ขายอาจไม่ได้รับรองเลยก็ตาม เป็นความรับผิดชอบที่กำหนดขึ้นโดยกฎหมาย

ตัวอย่างเช่น การรับประกันเรื่องการใช้น้ำมันทำให้สมประโยชน์ตามวิสัยของการใช้ทั่วไป ซึ่งหมายความว่า ผู้ขายรับรองต่อผู้ซื้อว่าสินค้านั้นย่อมใช้สอยประโยชน์ตามสภาพของสินค้านั้น เช่นถ้าเป็นอาหารก็บริโภคได้ หรือเครื่องใช้ไฟฟ้าก็ใช้ได้ตามความมุ่งหมายของสินค้า²³

2) หลักความสัมพันธ์ในทางสัญญา (Privity of Contract)

หลักความสัมพันธ์ทางสัญญาเป็นหลักเกณฑ์ที่สำคัญของหลักความรับผิดชอบในทางสัญญา ซึ่งถือว่าเฉพาะคู่กรณีในสัญญาเท่านั้นที่จะเรียกร้องให้รับผิดชอบต่อกันได้ บุคคลอื่นๆ ซึ่งไม่ได้เป็นคู่สัญญาด้วยไม่อาจเรียกร้องให้มีการรับผิดชอบโดยอาศัยมูลเหตุแห่งสัญญาได้เลย

กรณีของการคุ้มครองผู้บริโภคในส่วนที่เกี่ยวกับหลักความรับผิดชอบในทางสัญญานี้ยังคงตกอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ความสัมพันธ์ทางสัญญา (Privity of Contract) ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริโภคมักไม่ได้เป็นคู่สัญญากับผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตสินค้าโดยตรง ดังนั้นผู้บริโภคจึงไม่มีความสัมพันธ์ทางสัญญาต่อกันและเมื่อเกิดความเสียหายขึ้น ผู้บริโภคจึงไม่อยู่ในฐานะที่จะเรียกร้องความเสียหายและไม่สามารถที่จะเยียวยาความเสียหายได้

หลักความสัมพันธ์ทางสัญญา (Privity of Contract) จึงเป็นอุปสรรคในการคุ้มครองผู้บริโภคที่ไม่สามารถเยียวยาความเสียหายให้กับผู้บริโภค ซึ่งมีได้เป็นคู่สัญญากับผู้ประกอบการธุรกิจ โดยอาศัยมูลสัญญาได้²⁴

ซึ่งหลักดังกล่าวได้มีการผ่อนคลายลงไปบ้าง เช่น ยอมให้ผู้บริโภคซึ่งเป็นบุคคลอื่นซึ่งมิได้เป็นคู่สัญญาโดยตรงกับผู้ประกอบการธุรกิจ แต่เป็นบุคคลในครัวเรือน หรือแขกของ ผู้ซื้อซึ่งเป็น

²² ญัตติกร ปัทมสิงห์. เล่มเดิม. หน้า 13-14.

²³ วิษณุ เครืองาม. (2532). คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้. หน้า 242-243.

²⁴ สุภม สุกนิษฐ์. (2545). คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค. หน้า 11.

คู่สัญญาและเป็นที่คาดคิดว่าบุคคลเช่นนั้นอาจใช้ หรือได้รับผลจากสินค้า แต่ยังคงมีข้อจำกัด เช่น เฉพาะความเสียหายที่มีผลต่อร่างกายเท่านั้น²⁵

2.5.1.2 ทฤษฎีความรับผิดทางละเมิด (Tortious Liability Theory)

เนื่องจากหลักความรับผิดในทางละเมิดของกฎหมายลักษณะละเมิดเดิมไม่อาจให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคได้อย่างเต็มที่ไม่ว่าจะเป็นการฟ้องร้องผู้ผลิต หรือเรื่องภาระการพิสูจน์ (Burden of Proof) โดยหลักความรับผิดในทางละเมิดแต่เดิมเป็นการนำเอาหลักความสัมพันธ์ทางสัญญา (Privity of Contract) และหลักความผิดที่อยู่บนพื้นฐานความผิด (Liability base on fault) มาใช้ในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนกรณีการบริโภคสินค้าและบริการจึงมีผลเป็นการคุ้มครองผู้ประกอบการมากกว่าคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งได้รับความเสียหาย ต่อมาระบบการผลิตและการจำหน่ายสินค้าได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมประกอบกับมีการนำเอาเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาผลิตสินค้าทำให้ผู้บริโภคไม่อาจตรวจสอบสินค้าก่อนซื้อ ประกอบกับผู้บริโภคมีอำนาจในการต่อรองน้อยกว่าทำให้ผู้บริโภคอยู่ในฐานะเสียเปรียบ ซึ่งต่อมาทัศนคติของสังคมจึงเปลี่ยนแปลงไป โดยกำหนดให้ผู้ผลิตหรือผู้ขายปลีกมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้บริโภคคนสุดท้าย (Ultimate Consumer) ด้วยเพราะผู้ผลิตเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับสินค้าโดยตรงเมื่อสินค้าตกไปอยู่ในมือของผู้ซื้อและเกิดอันตรายขึ้น ถึงแม้จะผู้บริโภคจะไม่มีนิติสัมพันธ์กับผู้ผลิตก็ตาม ก็ไม่ใช่เหตุผลที่จะยกเป็นข้อแก้ตัวให้หลุดพ้นความรับผิดได้

กรณีภาระการพิสูจน์ (Burden of Proof) ซึ่งแต่เดิมการพิสูจน์ความผิดเป็นไปตามหลักความผิดที่อยู่บนพื้นฐานความผิด (Liability Base on Fault) ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายสามารถฟ้องผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตให้เยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยได้ ซึ่งการพิสูจน์ถึงความประมาทเลินเล่อในคดีความเสียหายอันเกิดจากสินค้าเป็นสิ่งที่กระทำได้ยากเนื่องจากกระบวนการผลิตทั้งหมด เริ่มตั้งแต่การออกแบบไปจนกระทั่งการบรรจุหีบห่อและการประทับตราสินค้า เป็นเรื่องที่อยู่ในความควบคุมของผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการแต่เพียงฝ่ายเดียว ผู้บริโภคหรือผู้เสียหายไม่สามารถทราบได้ ทั้งกระบวนการผลิตในปัจจุบันมีความสลับซับซ้อนมากจึงทำให้ผู้บริโภคหรือผู้เสียหายไม่สามารถพิสูจน์ถึงความชำรุดบกพร่องว่าความเสียหายเกิดขึ้นจากขั้นตอนใด ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะ ทำให้ผู้บริโภคหรือผู้เสียหายซึ่งมีอำนาจทางเศรษฐกิจและอำนาจในการต่อรองน้อยกว่าไม่สามารถพิสูจน์ให้ศาลเห็นได้ว่าความเสียหายดังกล่าวเกิดขึ้นจากความผิดของผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการ²⁶

²⁵ วิชัย รัชฎาภณิชย์, เล่มเดิม, หน้า 18-19.

²⁶ Dix W. Noel and Jerry J. Phillips. (1981). **Products Liability in a Nutshell**. pp. 28-31.

ต่อมาศาลได้นำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้บังคับโดยกำหนดให้ผู้ขายต้องรับผิดโดยเคร่งครัดสำหรับสินค้าที่อยู่ในสภาพที่ไม่ปลอดภัยในประการที่อาจก่อให้เกิดอันตรายโดยไม่สมควร (Unreasonably Dangerous) ต่อร่างกายหรือทรัพย์สินของผู้ใช้หรือผู้บริโภค และสินค้าดังกล่าวได้ก่อให้เกิดอันตรายเช่นนั้นแก่ผู้ใช้หรือผู้บริโภคถ้าผู้ขายเป็น ผู้ประกอบธุรกิจในการขายสินค้าเช่นนั้น และสินค้าดังกล่าวได้ถึงมือผู้ใช้หรือผู้บริโภคโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพของสินค้าในสาระสำคัญไปจากสภาพที่ขาย เช่นนี้ผู้ขายต้องรับผิดต่อผู้เสียหายเพื่อความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น แม้ว่าผู้ขายจะได้ใช้ความระมัดระวังในการเตรียมและขายสินค้านั้นแล้ว และผู้ใช้หรือผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายไม่ได้มีนิติสัมพันธ์ทางสัญญากับผู้ขาย ตามบทบัญญัตินี้ถือว่าผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตและจำหน่ายสินค้าทั้งหมดตั้งแต่ผู้ผลิตจนถึงผู้ขายปลีกจะต้องรับผิดต่อผู้ใช้หรือผู้บริโภคซึ่งตามบทบัญญัตินี้ถือว่าผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตและจำหน่ายสินค้าทั้งหมดตั้งแต่ผู้ผลิตจนถึงผู้ขายปลีกจะต้องรับผิดต่อผู้ใช้หรือผู้บริโภค โดยหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดนี้มีหลักย่อยอีก 2 หลัก คือ

1) หลัก Stream of Commerce หรือ หลัก Enterprise Liability

เป็นหลักที่ศาลได้กำหนดขึ้นโดยถือว่า บุคคลซึ่งมีส่วนสำคัญ (Significantly Participate) ในกิจการ (Enterprise) ที่นำสินค้าเข้ามาในการหมุนเวียนทางการค้า (Stream of Commerce) มีฐานะเป็นผู้ขาย ดังนั้นจึงต้องรับผิดโดยเคร่งครัดสำหรับความเสียหายที่มีมาจากสินค้านั้น²⁷

2) หลัก Apparent Manufacturer

หลักนี้เป็นหลักที่ผสมผสานระหว่างหลักความรับผิดโดยประมาทเลินเล่อกับหลักความรับผิดที่เกิดจากการแสดงออก คือ ความประมาทเลินเล่อในการผลิตสินค้าของผู้ผลิตกับการแสดงออกของผู้ขายที่ไม่ได้เป็นผู้ผลิตแต่ใช้ชื่อของตนแก่สินค้านั้น โดยถือว่าผู้ขายต้องรับผิดสำหรับความประมาทเลินเล่อของผู้ผลิต แม้ว่าผู้ขายไม่สามารถตรวจพบความไม่ปลอดภัยของสินค้า ภายหลังจากสินค้าส่งมาถึงมือของตน โดยหลักเกณฑ์นี้มีพื้นฐานมาจากความคาดหวังของผู้บริโภค (Consumer Expectations) คือ ผู้บริโภคสามารถเลือกซื้อหรือใช้สินค้าด้วยความเชื่อถือจากชื่อเสียงและทักษะของผู้ขาย ในกรณีเช่นนี้ ชื่อเสียงของผู้ขายที่ไม่ใช่ผู้ผลิตสินค้าจะเป็นสิ่งรับประกันโดยปริยายถึงคุณภาพของสินค้า ดังนั้น เมื่อผู้ขายที่ไม่ใช่ผู้ผลิตแสดงให้เห็นสาธารณะเชื่อว่าตนเป็นผู้ผลิตสินค้า ก็สมควรที่จะถูกปิดปากจากการปฏิเสธว่าตนไม่ได้อยู่เบื้องหลังการรับประกัน

²⁷ Allan Ides. (1961). The Stream of Commerce Theory. Retrived August 25, 2011, from

เช่นว่านั้น ซึ่งหลัก “Apparent Manufacturer” มีวัตถุประสงค์ คือ กำหนดขอบเขตสำหรับความสามารถในการรับผิดชอบที่เหมาะสม และเพื่อป้องกันการใช้โครงสร้างนิติบุคคลเพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิดทางละเมิด อันเป็นการรับประกันว่านิติบุคคลใดนิติบุคคลหนึ่งของกิจการที่จำหน่ายสินค้าจะสามารถรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้านั้นได้

2.5.1.3 ทฤษฎีความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability Theory)

หลักนี้เป็นหลักความรับผิดที่เกิดขึ้นโดยความจำเป็น เพื่อให้สามารถเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายหรือผู้บริโภคได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากทฤษฎีความรับผิด ไม่สามารถให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคได้อย่างเต็มที่ ทำให้นักกฎหมายพยายามหาหลักเกณฑ์ทางกฎหมายเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและเกิดความยุติธรรมแก่ผู้เสียหายมากยิ่งขึ้น โดยประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นต้นแบบของแนวคิด ในการสร้างหลักเกณฑ์ว่า ผู้ผลิต หรือผู้จำหน่ายจะต้องรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ชำรุดบกพร่องหรือจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยโดยไม่คำนึงถึงความผิดในส่วนของผู้ผลิต หรือผู้จำหน่าย ประกอบกับไม่คำนึงถึงนิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายกับผู้บริโภคแต่อย่างใด ซึ่งหลักดังกล่าวเป็นที่ยอมรับกันว่า บุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น บุคคลนั้นจะต้องรับผิดชอบอันเนื่องมาจากความชำรุดบกพร่องหรือความเสียหายนั้นเกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย (He who breaks must pay.)²⁸ หลักดังกล่าวได้รับอิทธิพลมาจาก “แนวความคิดนโยบายสาธารณะ” (Public Policy) ซึ่งหลักการนี้ให้รัฐดำเนินการปกครองประเทศโดยเน้นผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ โดยสนับสนุนให้มีการออกกฎหมายเพื่อส่งเสริมความสุขของคนส่วนใหญ่ในสังคมและมีความมุ่งหมายที่จะควบคุมผลประโยชน์ส่วนบุคคลเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมอันเป็นการวางหลักกฎหมายที่กำหนดความรับผิดทางละเมิดเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะแม้จะเป็นการตัดสิทธิเสรีภาพของเอกชน ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำละเมิดในบางกรณี ในลักษณะที่เป็นการปิดปากมิให้ปฏิเสธความรับผิด ซึ่งต่อมาเป็นที่รู้จักและยอมรับกันในหลักความผิดโดยเคร่งครัด²⁹

²⁸ Willian L.Prosser,. (1971). **Handbook of the Law of Torts.** p.492.

²⁹ คัมภีร์ แก้วเจริญ. (2527, มกราคม). “ละเมิดกับสังคม.” วารสารอัยการนิเทศ, เล่มที่ 46, ฉบับที่ 1. หน้า 100-101.